

**БОГДАН-ІГОР
АНТОНІЧ**

На другому березі

**ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2023**

I

Між двома берегами плила ріка.

Вітри різьбили кришталеве плесо в мерехтливій брижі, краплі дощу кололи шпильками гладку поверхню, бурі перекидали брили хвиль і каламутили непорочну прозорість води. Ріка плила невпинно, безугавно, мов час, і, мов час, танула в безбарвній долині небуття. На грані сірого обр'ю вливала чисті води в синє небо. Її крута стрічка загиналася в кілька вузлів, холодними раменами обіймала прибережне каміння, плиткою мілиною лежала в пісковім руслі. Сотнями свердлів вертіла підземні жили старих скель, аж із твердих каменяк ставали діркуваті флейти, з яких добувала тихі, пронизливі звуки. Безконечні поцілунки мокрих уст вигладжували руби скельних відломків і придавлено шушукали на лагідних закругленнях кам'яних яблук. Шутер блищав із дна, наче потовчене скло.

Було щось вічно однакове і вічно змінне в поморщенім обличчі ріки. Якась предвічна мудрість старечого чола. Якась спокійна задума над всепронинанням. Якийсь шепіт підсвідомої стихії.

Міст лучив обидва береги. Мовби подавали вони собі долоні, котрі посередині взаємно себе хватали. Зігнений каблук, наче велетенський перстень, що його долішня половина закопана в землі. Ріка під мостом трохи приставала в розгоні й творила глибину. Прямовисні сукаті стовпи підносилися вгору з води, наче мозолисті могутні

руки, щоб підперти його спіраллю. Плесо буркотіло з люті довкола стовбурів, аж захлистувалося білою піною. Наче милини в пральні, пучнявіли легкі синяві бульки. Хлюпали, прискали, стрибали, клекотіли, розбігалися, мов розсипана на вітер пригорщ борошна. Знов повертали й п'ялили в надгните тіло старих пнів гострі, колючі сніжні зуби. В літні дні вітер, мов птах крилами, стріпував з мосту тумани жовтого порошу на гладкий паркет води. Дощ мив поруччя й витирав дочиста щілини. Коли-не-коли чорніли підводи на хребті пригорбленого велета, наче галапасні гриби на кремезнім дубі. Під тягарем возів міст стогнав незадоволено, важко, майже ненависно. Скрипили в'язання. Непрошені гості переїздили якнайскоріше й зникали в безвісті далекого шляху. Міст віддихав глибоко з пільгою й струшував із себе нові хмари курива.

В повітрі лишався тільки відгомін гуркотливих коліс, немов дуже далекий притишений стукіт у барабан.

Майже щороку повені підривали міст, але не вдалося їм його повалити від довгих літ. Тоді приходили найтяжчі хвилини в житті дідугана. Коли почув гіркий смак каламутної води, корчився з ляку, кривився, тріщав з досадою, торохтів, рипів і вбивав міцніше стовпи в річище. Подібно змагун¹ розставляє ноги, коли має відбити удар противника. Перехилював чоло навпроти хвиль і ждав. Як лиш стрінула на своєму шляху затор, підносила ріка височенний горб, і брудна жовта стіна наступала стопудовим тягарем на мостові підпори. Лускотня розлягалася широкою луною й зливала громовим грюкотом усю долину, мов струями рясного дощу. Міст співав свою бойову пісню. Не першу й не останню. Міст завсіди виходив переможцем. Правда, по кожній боротьбі його латали, заповняли нові щілини, бандажували рани, дротували, мов надбитий горщок. Але міст стояв. Проходили бурі, розталі, повені, а він стояв. І все однаково непереможний. І все однаково гордий.

---

¹ *Змагун* — той, хто виступає у змаганні; спортсмен.

Лівий, нижчий берег займала широка, рівна, вільна оболонь. Зелена таця, злегка пережилена до ріки. Раптово земля підносилася вгору. Наче кротовина, висаджена якимсь велетнем-кротом. Декілька городців, а за ними перші підміські вулички.

Гвоздики, георгіни, айстри, бруд, спокій і сентименталізм.

О меланхоліє малого містечка! О тишо синього неба, завішена над одноманітним щастям причикнутих, згорблених домів! О солодко-млявий запаху провінції!

Тут серця б'ють повільніше, й, мабуть, повільніше ходять годинники. Тут усе спізнюється. Тут день є заспаний і ніч невиспана¹. Тут сонце сонно позіхає й під тихий вечір ліниво заплющує червоне око. Тут місяць забуває адресу останньої стації своєї подорожі і не знає, кудюю зарання вернути². Вже світає, а він ще нудить світом над обрієм. Тут сон пахне сіном і стіни пахнуть сном. Тут весна є чутлива, як старосвітський роман, а дощиста осінь осоружна, мов дошкульний біль зубів. Тут вечір має колір какао³, а світанок барву дівочих уст. Тут життя є банальне. Як рима: сонце — віконце. Гітара, русяві коси, пропам'ятні віршики для дівчат, Овідій, м'ятові цукерки, стара бритва, латані панчохи, вельтшмерц, вишневий лікер, бажання направити світ, кминова юшка, широкі парасолі, мрійливі очі, кальоші, геніальні люди до маловажних справ, порошок на біль голови, приперчені дотепи, недіяльні товариства, минулорічні журнали мод, злегка соціалізм, фіалка в петельці, світлини пристаркуватих фільмових авторок, кишені огірки, огірчення на долю, огарки недокурених папіросок, осінній настрій, ноктюрн Шопена на розстроєному піаніно

ті-ра-ра-ра ті-ра-ра⁴.

---

¹ Яка це приємна річ — могти спізнюватися.

² Автор повісті забув раз адресу своєї коханої і втратив тому найкращий день. А що буде, як душа по смерті забуде адресу до неба?

³ Автор у дитинстві ніколи не хотів пити какао.

⁴ Справжня розкіш отак стояти собі в хвилях золотого вечора при вікні (руки обов'язково в кишенях від штанів) і співати мурмурандо.

Мав двадцять літ і чорне волосся. Чого ж більше треба до щастя?

Мав уста, повні невисловленого крику життя, а в голові, наче в вулію, вовтузився рій задумів, помислів, постанов. В чернетці свідомості записував враження жадібно, пристрасно, скоро, без застанови. Був п'яний від мрій і від своїх двадцятьох літ. Мав найбільший скарб людини — спроможність зворушення, Божий дар захоплення. Ловив хвилини в душу, жадну всепізнання. Вбивав у кожний момент дряпіжні кігті. Кожну подію бажав розтовкти, мов горіх, і добути з неї ядро. Вилускати, вирвати його. З прихливої поверхні моря дійсності хотів зібрати жменею всю мерехтливу піну. Загорнути, видерти, здобути. Для себе, тільки для себе. Сміявся білими зубами хижака.

Від спонуки до чину йшов простим шляхом. Не кружляв, не обходив, не виминав, не шукав лисячих стежок, кругойдучих доріг, крутих переходів, підземних коридорів. Біг навпростець. Перешкоди або розбивав, або перестрибував над ними. Але не волівся вигідно довкола них, ані не повзав попід ними. Усе брав дослівно. Життя розумів як життя, отже, як те, що вічно живе, росте, ворухиться. Відчував глибиною свого «я» божественну всезмінність дійсності. Кожним нервом співзвучав з мелодією оточення. Широко розплющеними очима глядів на світ. Одним поглядом хотів обняти тисячобарвність цього, що бачив. Одним напруженням вух бажав схопити в акорд різнотонність, що дзвеніла довкола. Одним віддихом старався вдихнути ошоломну запашність природи, одним дотиком випити розкіш нервів при зіткненні з речами. На кожне явище протидіяв усім єством, був наче настроєна скрипка, яка на кожний доторк відповідає доглибним відгомоном. В кожну справу вкладав себе без решти, без застережень, без задержання відступу, без конечної відстані. Коли йшов під гору, мусив вилізти на шпиль, коли впадав до води, поринав на дно. Не вмів ніколи задержатися посередині. Був справді молодим.

Одначе навала вражень оголомшувала його. Переживав кожную найзвичайнішу, найбільш буденну подію з потрійною силою відчуття, й тому надмір почувань не міг знайти собі місця в малообіймистій свідомості, розбивав рамці, розсаджував межі, виливався поза берег душі, немов свіже пиво поза край склянки. Переживань не вибирав, сприймав усі, як приносило їх життя, схоплював усі без огляду на їхню справжню вартість і корисність. Наче втомлений робітник п'є в гарячий день холодну воду, не дивлячись на те, що може собі зашкодити, наче дитина, яка жадібно ссе яблуко, не вважаючи, чи воно спіле, чи зелепуга, висмокував ласо з кожної хвилини можливо найбільшу кількість зворушення. Не диво, що його свідомість була, немов шпихлір, в яким лежать порозкидувані без ладу одні на одних різні прилади, потрібні й зайві, важні й байдужі, нові й давні, цілі й пожовані, в яким лахміття, цундри, ганчірки, катрани, відламки ржавого заліза, вирізки прохнявих дошок, кусні потовченого скла, позагинані цвяхи, шкамаття пожовклої бляхи та всяке інше шпаргалля лежать усуміш з недавно придбаними, пожиточними, бездоганними речами. Звичайно, що уявлення, користуючися такими нерівними й різновартними засобами, не могли діяти цілком правильно. Витворювався зрозумілий розгардіяш внутрішнього життя. Безладно накопичені враження не дозволяли поневолити підземних невидимих струй душі. Його воля переносилася радніше на зовнішні справи, але не вміла загнудати власних підшкурних гонів. Межі свідомості, передсвідомості й підсвідомості, з природи крихкі й невиразні, ставали ще більше плавкі й бгачкі, залежні від настрою, від найменших спонук хвилини й оточення. Майстерство свобідного володіння своїми гонами було йому ще чуже. Внутрішня перегать була збудована з дуже ламкого матеріалу. Бурхливі сили, котрі діяли в сутеренах душі, легко й без труднощів переходили на поверх свідомого. Душевна будівля хиталася часто від власних землетрусів.

Ви бачили сьогодні мого героя? Не стрінули його випадково на місті? Може, не доглянув вас, може, не встиг здійснити капелюха на ваше привітання, може, перейшов безбач мимо вас? А може, ви його не добачили, ідучи в коловороті своїх клопотів і турбот? Може, його не пізнали в метушні буденних журб? Він так гарно, щиро, сердешно всміхається до знайомих. Ви здвигаєте плечима, дивуетесь, кажете, що не знаєте його. Але ж ні... Ви його, напевно, вже десь колись зустрічали. Подивіться тільки до закомірків своєї пам'яті, перетрусіть її підсвідомі закутки, перегляньте її таємні нетрі, а знайдете його зовсім виразний, чистий образ. А втім... хай буде. Прошу дуже.

Представляю героя моєї повісті.

Марко — таке ймення мав син судді Мартовича — це був трохи дивний юнак.

.....

II

Вокзал поволі спорожнів.

Поїзд у сторону столиці від'їхав перед п'ятьма хвилинами, найближчий спішний мав переїздити аж за годину, а особовий за повні дві й чверть.

Ті, що висіли, найняли дροжки або таки піхотою поволоклися до віддаленого більше як один кілометр містечка. Кількох брудних і пелехатих жидівських крамарів ще якийсь час коріцмалося з навантаженими скриньками й товстими чемоданами, але незабаром і вони зуміли дійти до ладу зі своїми клунками та покінчили завзятий торг з худошавим, наче тріска, візником за ціну перевозу. Обсіли бричку так густо, щоб між ним та їхні в'юки не встромив навіть голки, стара, знуждована й сухоребра, як її власник, кандиба зігнулася в чотири погібелі, луснув батіг.

Згорблений, кощавий сторож, що відбивав зужиті білети, глянув мутними байдужими очима за останнім пасажиром, сплюнув у кут і зникнув у дверях. Касир замкнув своє

віконце, перейшов до сусідньої кімнати, закурив папіроску й почав сердешно позіхати. Урядовець руху поплентався до канцелярії, зняв свою червону шапку, обтер хустиною піт з чола — був жаркий духотний липневий день — впав у фотель, мов до якогось глибокого рову, відітхнув і став щось читати.

Надходив поволі вечір.

Замок гамір. Стало важке безгоміння. Начеб небо білою ватою хмарин обкутало всі речі й відібрало їм спроможність звуку. Довгий час було так безголосно, що тиша аж ляшала в ушах. Лінів рухи грязли в безмежнім спокої повітря.

У ждальні третьої класи спав на лавці якийсь волоцюга неозначеного віку й професії. Його вайлувата постать лежала безрухо, мов сукаста колода. Дівчина з буфету ловила настирливі мухи й дивилася без думки в замурзане та поцятковане комахами вікно. Її рябе від веснянок обличчя виявляло безкраю, дошкульну нудьгу. Очі втратили ввесь блиск і були, наче два відламки звичайного, мертвого скла з якоїсь розбитої шиби. Довкола бочки з содовою водою деренчала мушва, невдоволена, що не може дібратися до спокусливого питва. Ледве чутний бренькіт дзвенів, мовби здалека, з глибини або з-під кльоші й уже на кілька кроків розпливався, танув, розвіювався в густім, наче мед, повітрі.

Навіть рекламні плакати на стінах, котрі привикли невпинно кричати, немовби притихли. Ніхто їх не слухав, тому зашарілися, примеркли, вилиняли, знизили голос. Начеб їх заціпило.

Наближався вечір повільною ходою.

Спека, дійшовши до найвишого ступеня натуги, почала незаметно меншати. Розжарений пісок на пероні став помалу холонути. Золотий диск сонця, кинений невідомими руками зі сходу на захід, долетів до своєї мети. Стояв просто над рейками, які прямували також у ту саму сторону. Далеко на заході збігалися в одну пряму лінію й,

наче тонкий дріт, устромлений у небо, танули в незнанім. Сонце, завішене над рейками, подобало на полум'яну локомотиву, що їхала в далекий незбагнений світ і покидала самітний двірць, щоб завтра зарання знову до нього вернути з противної сторони, щоб по короткій ночі вогняним струменем виплинути на протилежнім кінці залізного шляху.

Блиск падав на шиби вокзалу й грав на них великими химерними плямами щирого золота. Це був останній прощальний поцілунок сонця й скла. Сонце, що відїздило рейками до невідомої стації на заході, лишало за собою золотий сигнал свого переїзду.

Земля, обдарована, наче старий горнець, рейками, віддихала. Втягала в свої чорні, закурені вугляним димом, запорошені сажею груди свіжий холод, що його приносили на своїх раменах перші тіні. Рейки, набрякли від жару, тепер корчилися й вертали до своєї первісної постаті.

До вокзалу прийшли нові гості. Найперше старий халамидник. Двигав чималу скриньку й сапав, мов попсована машина. Пришкандибав до ждальні, скинув свій вантаж на саму середину головного стола й вийняв з кишені халата капшук із тютюном. Хустиною обтер піт з обличчя, яке мало барву мазі, що осідає на дні люльки. Вічно переляканими очима обвів довкола й посадив на лавку біля стола самого себе — людський клунок.

Пройдисвіт із кута пробудився, вирячив зіниці, розприв руки, закахикав голосно й перевернувся на другий бік. Дівчина з-за буфету стрепенулася, машинально підвела голову вгору й надула невдоволено пузате лице.

За хвилину вкотилася з гамором крізь широко відчинені двері огрядна, ставна міщанка в великім білім шалі. Гримнула своїм чемоданом об лавку, ловила неспокійно грубими устами повітря, немовби воно втікало від її губ, холодила себе кінцем шалю й зітхала могутньо повними дужими грудьми.

Стація почала оживати. Непорушність липневої спеки став розганяти вечірній легіт. З недалеких сосон добував

лагідні, боязкі шумливі звуки. Підбадьорені мухи й собі завели голосніше. Гуділи передсонну шепеляву пісню. Комашиний бренькіт і сосновий шум зливалися разом в одностайний текучий гомін, що нагадував тихе дзюрчання малого потоку. Вибивався понад них вищими тонами нерівномірний, невгомний дзенькіт рейок, що тоншали під дотиком холодних долонь надходячої ночі. Брязкіт цей був схожий на легке, ніжне торгання струни *e* на скрипці. В міру, як тахнув бзик мушви, вилітав угору деренькіт залізного паліччя, подібно як вигук флейти вистрілює понад повільну течію оркестри.

Навкруги двірця заметушилося. Невідомо звідкіля висипався гурт залізничників. Сновигали туди й сюди, вешталися з кута в кут, тягалися по всіх усюдах. Рогаті сині шапки заглядали до ждальні, зазирали до буфету, кружляли довкола сигналового стовпа. Сині шапки вітали одна одну, здоровили себе, сміялися, перехилювалися. Синя шапка зацвіла в касовім віконці. Сині шапки випливали й щезали, підносилися й танули.

Раптово над плямами синіх шапок заблищала червона керівника руху, який з урочистою повагою розпочав свою подорож з одного кінця перону на другий. Червона шапка йшла гордо й байдужо до оточення.

Ждальня стала майже повна. Тисячний раз повторялися тут ті самі події, настрої, переживання, почування. Тисячний раз дивилася ця звичайна, невибаглива кімната на все однакову, все таку саму різношерсту юрбу, тисячний раз слухала кахльова піч завжди таких самих розмов, тисячний раз нарікали тріскотною лавки на гнітучий тягар клунків та їхніх власників, тисячний раз дурманіли культурі столи від хмар тютюнового курива.

Обличчя залягла одночасно нудьга й гарячка, німе отупіння й нервові подразнення. Підсоння залізниці почало діяти. Своєрідний настрої вокзального коридору та ждалень хватав у свої кігті серця й мізки, входив з повітрям у груди, розгнуздував в'язання м'язів, пушав думки в рвучий крутіж, вирівнював світовідчужання поодиноких лю-

дей, нищив окремі одиниці й творив з кількадесятьох осіб-няків безформну, поневолену ним, податливу, безопірну масу. Тепло́та тіла підноси́лася, живчик бив скоріше, думки ставали легкокрилі, але зате безладні. Стан менш-більш такий, який буває по сприйнятті малої частки алкоголю. Скажім, по двох чарках горілки.

Перед касою стояв довгий хвіст. Касир машинально підносив голову й без іскри заінтересування звертав мовчазний питальний погляд на добродія, що, спітнілий, розгарячений, задиханий, підкочувався з черги перед віконцем й витиснений перше, мов цитрина, тепер бовтав язиком і лепетав щось під носом. Накінець видушував з горла назву цієї своєї подорожі. Урядовець відвертався одноманітним бездушним оборотом, підходив до шафи, шукав квитка, пробивав його — все однаковими повільними, неживими рухами. Тимчасом останні в ряді різкими, неритмічними жестами висловлювали свою невгамовність і тривогу. Їхня нервова метушня відбивалася яскраво від апатичної пинявості продавця. Підтюпцем перебирали ногами на місці, крізь плече попередників зазирали неспокійно в квадратний отвір, що в нім являлися козирок шапки та ніс. Струя дрижання переходила людьми, мов електричний струм дротом. Здавалось, що якась сила втягала поволі живий мотуз пасажирів досередини. Він скорочувався, корчився, але все-таки весь зникнути не міг.

III

Марко всів до поїзду.

Бгачко вискочив на східці, легко перекинув себе на поміст, струсив сніг з пушистого хутряного коміра й з рукавів, поправив пальто, відстебнув горішній гудзик, гупнув кілька разів черевиками об підлогу, аж облетіла груба верства м'якої білої вати, що обкутувала їх з усіх сторін. Несучи перед собою свої клунки, наче щит, увійшов до середини вагона, перетиснувся вузьким коридором, знайшов незайняте місце побіч якогось лисого добродія, поклав на

полицю чемодан з книжками й платтям, зсунув з рамен плащ, на яким лишилися ще рештки снігового борошна, обтріпав їх старанно, витер сніжну мазюку з крил капелюха й сів вигідно на лавці.

Була щойно четверта година пополудні, але грудневий вечір скоро розкидував свої довгі тіні. Падав сніг великими клаптями, обсипував шапки залізничників сивим пір'ям, лягав на темних хутрах пасажирів ясними плямами, обкутував залізне поруччя поплутаними сірими нитками, білив розпорошеним вапном дахи кіосків, що виглядали, наче базарні буди під широкими полотняними парасолями, борошнів м'яким сипким піском увесь перон, обвивав лляним прядивом капелюхи. Мокнули шибки окулярів, наче від сліз, холодна вогкість спливала за коміри, ноги грузли в м'якому пухові. Легкі сніжинки кружляли безшелесно, заточували об'ємисті колеса та спіралі, підносилися вгору, обпадали вниз, задержувалися на коротку мить безрухо в густім від мряки повітрі, перехилилися, мов шалі-човники, то в одну, то в другу сторону, виверталися й по довгім герці тихо сідали на землю. Срібні бджоли вилітали з вулія неба й роєм укривали світ.

Під абажуром падучого снігу вокзал палахкотів лампами. Крізь снігову заслону набирало світло чудової молошної барви. Сніжинки в світляних смугах іскрилися, наче справжні кришталі. Ліхтарні кидали розкішні жмути сріблявого блиску. Великий двірець був схожий вогнями на могутню ракету. Здавалося, що за хвилину казкові лосняві стовпи розприснутья, розіллються, хмарою іскор розвіються в чорних нетрях ночі.

Марко не прощав нічого. Вертав до рідного містечка, до батьків. Байдуже дивився на скляну гору вокзалу, на рясно освітлені будівлі, на блискучий букет різнокольорових світел.

Гудок.

Десяток долонь у шкурятяних рукавичках піднеслося вгору й лінивими рівномірними жестами давали знак прощання. Крізь завітчані морозом шибки поїзду було видно тільки тіні замкнених усередині людей. Невиразні обриси

голів, розпливчасті зачерки облич. Химерним льодовим рисункам на вікнах придавало тисячолампне світло недійсної, неземної краси.

Валківничий підніс руку:

— Від'їзд.

Останній сигнал.

В вагоні не було натовпу, але теж і не зовсім порожньо. Загалом вигідна їзда. Коли Марко розглянувся ближче по переділі, побачив, що має ще дев'ятох товаришів по дорожі. Довгий час сиділи мовчки, похнюпивши голови. Одностайний ритм смоків та коліс колихав до сну. Повільний темп заплющував очі й розледашував думки й м'язи. Рівномірний стукіт гудів глухо в ушах, втискався під череп, вбивав цвяхи до мізку, шумів беззвучно в голові. Чавунка захлистувалася гугнявим співом, ретязі хрипко скрипіли, ланцюги клацали залізними зубами, в каглі шевеліло, розігріта пара сичала в руках, що ними розходилася по всім поїзді, наче кров жилами по тілі. Обгортало бездушне отупіння, обіймало чола слизькими долонями, обтяжало руки та ноги лінощами, хвилювало живчик, затемнювало зір. Запах окису вугля дражнив слизові оболони носа. Невпинне гоїдання давало устам солодкавий, млосний смак. Одноманітна музика хватала за горло, спиняла віддих, гальмувала працю свідомості й усьпляла ум.

Початок їзди залізницею звичайно впливає в цей спосіб, приводить до сонливищ, розледашіння, безтямності, бездум'я, дрімоти думок, невразливості. Нагадує це настрій, який переживаємо, викуривши більшу кількість папіросок одна по одній, безперестанку. Буває в нім своєрідна розкіш, що її справляє повна безчинність свідомого й хвилеве звільнення волі. Одначе це самопочування хутко минає. Припливає друга хвиля залізничного настрою. Назовні виявляється вона охотою до балачки, оживленням, зачіпливістю, ворущкістю. Підсоння подорожі починає розігрівати, теплота тіла під (*пропуск*), серце б'є живіше, кров кружає швидше.

.....

ЗМІСТ

НА ДРУГОМУ БЕРЕЗІ. Фрагменти з незакінченого роману 3

ПОЕЗІЇ

Різдво 101

Із збірки «ПРИВІТАННЯ ЖИТТЯ»

Пісня про вічну молодість 102

ЗРИВИ Й КРИЛА

1. Прелюдія 104

2. Ракета 104

3. Старе вино 105

4. Пожар 106

5. Дощ 106

6. Орел і літак 107

7. Ожереди 107

8. Лелєки 108

9. Свічка 108

10. Божевільна риба 109

11. Баклажани 109

12. Стратосфера 110

13. Метеор 111

14. Соняшник 111

15. Кода 112

БРОНЗОВІ М'ЯЗИ

1. Пісня змагунів 113

2. Біг 1000 метрів 114

3. Скок жердкою 115

4. Дівчина з диском 116

5. Сітківка 117

6. Змагання атлетів 117

Балада про тінь капітана 118

Пісня мандрівника 121

Романтизм 122

Молодий поет 123

Прочитан 123

Любов 124

Ідеал 124

Алхімія 125

Бджола 125

«І» 126

Подорож літаком 126

Підсвідомість 127

Гіпнотизер 127

Мурашник	128
Шум	129

ВІТРАЖІ Й ПЕЙЗАЖІ

1. Осінь	130
2. Перший сніг	131
3. Копання картопель	131
4. Коломийка про провесну	132
5. Під дахом лісу	132
6. Над водою	133
7. Товариство	133
8. Ідилія	134
9. Ожидання	134
10. Собака й місяць	134
Гімн життя	135
Пісня бадьорих бродяг	135
Октостих	136
Лунатизм	136
Чортівський бридж	137
Людина	138
Молитва	138
Прошак під церквою	139
Велика подорож	139
Прощання школи	140
Зелена елегія	141
До музи	142
Вірш про вірші	144
Про строфу	144
Об'явлення	144
Ніч	145
Автобіографія	145
Привітання життя	146

Із збірки «ТРИ ПЕРСТЕНІ»

Автопортрет	147
Три перстені	147
Елегія про співучі двері	148
Елегія про ключі від кохання	153
Елегія про перстень пісні	156
Елегія про перстень молодості	159
Весілля	161
До моєї пісні	161
Ранній вітер	162
Назустріч	162
Корчма	162
На шляху	163
На вітер	163
Пейзаж з вікна	164
Чарки	165
Світанок	165
Веретено	165
Князь	166
Дороги	166
Клени	167
До весни	167
Півень	167
Село	168

Різдво	168
Коляда	169
Зельман	169
Зелена євангелія	170
Праліто	170
Змія	171
Ліс	172
Лист	172
Давній мотив	172
Елегія про перстень ночі	173
Над книжкою поезій	174
Ніч	175
Пізня година	175
Ранок	175
Суворий вірш	176
Стріла	177
Спротив	177
Гірке вино	178
Гірка ніч	178
Поетова весна	179
До нас!	179
Ніч на площі Юра	180
Кличу	181
Ранок юнаків	182
Кінчаючи	183

Із збірки «КНИГА ЛЕВА»

ПЕРША ГЛАВА

Знак Лева	184
Даниїл у ямі Левів	185
Балада про пророка Йону	186
Пісня про дочасне світло	189
Самаритянка біля криниці	189
Шість строф містики	190
Скарга терну	191
Терен співає	192
Пісня про чорні лаври	192

ПЕРШЕ ЛІРИЧНЕ ІНТЕРМЕЦО

Шлюб	194
Весняна ніч	194
Троянди	195
Гвоздики	195
Півонії	196
Тюльпани	196
Фіалки	197
Чому?	197
Сутінь	198
Пісенька до сну	198
Три строфи з записника	199
Літній вечір	199
Arg poetica	200
Arg critica	200
Дружня гутірка	201
Подвійний концерт	201

ДРУГА ГЛАВА

Монументальний краєвид.....	203
Площа Янголів.....	203
Апокаліпсис.....	204
Зорелев, або Сузір'я Лева.....	205
Чаргород, або Як народжуються міти.....	205
Піски.....	206
Хоровід.....	207
Затерті сліди.....	208
Пісня про незнищенність матерії.....	208
Океанія, або В долинах морських левів.....	209
Полярія.....	209
Арктика.....	210

ДРУГЕ ЛІРИЧНЕ ІНТЕРМЕЦО

Молитва до зір.....	211
Сірий гімн.....	212
Коло змін.....	212
Марнотратний гімн.....	213
Дно пейзажу.....	213
Мій давній голос.....	213
Буря.....	214
Диво.....	215
Віщий дуб.....	215
Колодіство.....	216
Черемхи.....	216
Батьківщина.....	216
Уривок.....	217
Забута земля.....	217
Червона китайка.....	218
До холодних зір.....	218

ТРЕТЯ ГЛАВА

Слово до розстріляних.....	219
Слово про чорний полк.....	219
Слово про золотий полк.....	222
Слово про Альказар.....	223
Колискова.....	225
На три шляхи.....	225
Стяги в кураві.....	226
Слово про полк піхоти.....	228

Із збірки «ЗЕЛЕНА ЄВАНГЕЛІЯ»

ПЕРША ГЛАВА

Запрошення.....	230
Життя по-грецьки «біос».....	230
До істот з зеленої зорі.....	231
Епічний вечір.....	231
Екстатичний восьмистроф.....	232
Концерт.....	233

ПЕРШЕ ЛІРИЧНЕ ІНТЕРМЕЦО

Перша глава Біблії.....	237
Весільна.....	237
Весільна ніч.....	238
Хміль.....	238

Два серця.....	238
Тернина.....	239
Підкови.....	239
Барвінкова ширість.....	239
Малий гімн.....	240
Портрет теслі.....	240
Теслів син.....	241
Ярмарок.....	241
Зозуля.....	241
Наука.....	242
До дна.....	242
Мій цех.....	242

ДРУГА ГЛАВА

Хліб насущний.....	243
Бики й буки.....	244
Знак дуба.....	244
Ідольські ночі.....	245
Схрещення.....	246
Дует.....	247
Сад.....	248

ДРУГЕ ЛІРИЧНЕ ІНТЕРМЕЦО

Корчмарські чари.....	249
Косовиця.....	249
Яворова повість.....	250
Черемховий вірш.....	250
Проповідь до риб.....	250
Коропи.....	251
Вільхи.....	251
Калина.....	252
Зима.....	252
Захід.....	252
Весна.....	253
Вишні.....	253
Міф.....	253
Вітер століть.....	254
Село.....	254
Дахи.....	255
Хати.....	255
Поворот.....	255
Країна Благовіщення.....	256

ТРЕТЯ ГЛАВА

Дві глави з літургії кохання.....	257
Золотоморе.....	258
Руно.....	258
Молитва за душі топільниць.....	259
Посли ночі.....	260
До гордої рослини, цебто до себе самого.....	260
Дзвінкова пані.....	261
Дім за зорею.....	262

Із збірки «РОТАЦІЇ»

Ротації.....	264
Міста й музи.....	265
Весна.....	266

Вербель	267
Балада про вулка	268
Назавжди	270
Балада про блакитну смерть	270
Дно тиші	271
Кінець світу	272
Концерт з Меркурія	273
Мертві авта	273
Сурми останнього дня	274
Закінчуючи	275
«Антонич був хрущем і жив колись на вишнях...» <i>Т. М. Панасенко</i>	276